

Foi'a besericésca si scolastica.

Organu alu provinciei metropolitane greco-catolice de Alb'a-Julia
si Fagarasiu.

Apare in 1 si 15 st. n. a fia-carci luni.

abonamentele de cate 6 fl. v. a. pre anu se se adreseze
la tipografi'a seminariului gr. catolicu in Blasiu.

Manuscrisurile si corespondintiele se se tramita francate
la redactiuni.

Anulu II.

Blasiu 1 Augustu 1889.

Nr. 21.

Partea besericésca.

Despre casatoriile mixte.

I.

Casatoriile incheiate intre persóne catolice si acatolice *botezate in modu validu* cu terminulu loru tecnicu se numescu *casatorii mixte* (matrimonie mixte).

Sub nume de *acatolici* la scriitorii besericesci vinu erezicii si schismaticii, adeca toti acei'a, cari convinu cu catolicii in botezu, dar' se tienu de óre-care eresu séu de óre-care schisma si cá atari se afla afara de beseric'a catolica.

Amu vorbitu mai susu de persóne catolice si acatolice *botezate in modu validu*, pentru-cá déca un'a ori cealalta persóna nu ar' fi botezata in modu validu, atunci vine la midilocu impedimentulu canonicu derimatoriu, care in dreptulu matrimoniale se numescu impedimentulu disparitatei de cultu.

Unii suntu de parére cá casatoriile intre catolici (se intielegu catolicii de ambele rituri, de ritulu latinu si grecu) si intre schismatici, ar' fi iertate si nu ar' fi asiá strinsu oprite cá casatoriile intre catolici si protestanti. Dar' nu suferé indoiéla, cá casatoriile cu greco-schismatici suntu oprite in togm'a cá si casatoriile cu protestanti, ceea ce se vede de acolo cá sub pontificatulu lui Clemente X, episcopulu din Tribiniu in Dalmati'a facandu intrebare la Scaunulu Apostolicu despre casatoriile intre catolici si greco-schismatici, i- s'a respunsu cu datulu 20 Augustu 1671 cá nu se potu permite casatoriile intre catolici si schismatici, de catu numai déca partea schismatica mai inainte de incheierea casatoriei se va lapedá de schisma. Totu ace'a apare si de acolo, cá princés'a Matild'a Bonaparte la casatori'a, care a contras'o in

Florenti'a la anulu 1840 cu contele schismaticu Demidoff, a cautatu se-si procure dispensare papale dela impedimentulu diversitatei de religiune¹⁾. Aceea-si apare si din instructiunea pontificelui romanu Gregoriu XVI de datulu 30 Apriliu 1841 cátra episcopii Ungariei si Transilvaniei, precumu si din instructiunea santei congregatiuni de Propaganda Fide cátra arhiepiscopulu si metropolitulu Albei-Julie Alesandru Sterc'a Siulutiu si cátra episcopii sei sufragani emanata in Juniu 1858²⁾, in cari instructiuni se prescrie un'a si aceea-si procedura atatu facia cu casatoriile incheiate cu schismatici, catu si facia de casatoriile incheiate cu alti acatolici.

Este afara de tóta indoiél'a, cá casatoriile mestecate suntu valide de nu cumu-va intrevine vre-unu impedimentu derimatoriu; dar' totu atat'a de securu este si ace'a, cá beseric'a dechiara de neiertate atari casatorii. Dupa sautele canóne eresulu si schism'a este numai impedimentu prohibentu, care adeca oprésce contragerea casatoriei mestecate, dar' déca totusi se contrage, legatur'a conjugale nu se póte desface.

Beseric'a reprobéza casatoriile mixte si prescrie anumita procedura cu privire la pertractarea acelor'a. De unde cá se nu se para, cá dóra beseric'a din dilele nóstre introduce inoiri in acestu lucru, vomu aretá bazele de dreptu, pre cari se radima, candu purcéde astu-feliu, si in specia vomu citá vechile canóne aduse in sínódele besericiei orientali, prin cari s'au reprobatu casatoriile mestecate in togm'a

¹⁾ Kutschker, Eherecht tom. IV pag. 700.

²⁾ Concil. prov. I pag. 223.

precumu se repróba ele si astádi: Sinodulu particularu din Laodicea tienutu intre anii 347 si 381 in canonulu alu diecelea oprésce casatoriile mixte cá illicite cu cuvintele acestea: „Nu se cade a împreună fetiorii crestinesci nuntei ereticesci“. Mai tardiu sinodulu particularu din Cartagen'a tienutu la anulu 392 in canonulu 21 oprésce acéste casatorii asiá: *Feciorii clericiloru se nu se împreune cu ai ereticiloru si ai paganiloru*“, ér' in telcu la acestu canonu se dice: *Ce inca nice fetiorii mireniloru nu se potu dá sè se împreune ereticiloru într'o nunta, ce acestu lucru este strainu de crestinu*“. In privinti'a casatoriiloru mixte avemu si o lege universalá adusa de sinodulu ecumenicu din Calcedonu dela anulu 451, la care se si provóca Capii supremi ai besericej de cate ori interdica contragerea casatoriiloru mixte.

Legea séu mai bine disu canonulu din cestiune in esentia suna asiá: „Nu se iertu cantaretiloru si cetitoriloru a luá in casatorie muiere de alta credintiá; ér' cei ce din asemenea casatorii au avutu prunci, deca se voru fi botezatu la eretici se-i aduca la împreunarea adevéritei besericej; ér' de nu se voru fi botezatu, se nu li fia iertatu a-i lasá se se boteze la eretici si nice a i casatori cu eretici, de nu cum-va persona eretica se ar' apromite, cá se va intorce la beseric'a adevérata“. In urma sinodulu Constantinopolitanu numitu altucum si Trulanu séu Quinisextu tienutu la an. 692 in canonulu 72¹⁾ dice: „Nu se cade barbatului credinciosu a se casorí cu femeia eretica“ si viceversa. Ma acestu sinodu a mersu si mai departe cu rigorositatea facia de casatoriile mestecate incatu in canonulu mai susu citatu dechiara de nule si invalide nu numai casatoriile incheiate cu necredinciosi, (pagani si judei) ci si casatoriile contrase cu eretici: „Cine se va casorí cu eretici, aceea nunta adevérta nu e, si aceea nelegnuta insocire se se deslege, cáci nu trebue se se mestece cele ce nu suntu de a se mestecá, nice se cuvine a împreună oi'a cu lupulu nice pre peccatosi cu partea lui Christosu“.

E de observatu inse cá o parte din acestu canonu si anume partea referitoria la casatoriile mixte adeca la eretici si schismatici, cari aici se dechiara de nule si invalide — nu a fostu nice candu recunoscuta de beseric'a universalá, ci s'a sustienutu si mai departe disciplin'a dupa care casatoriile mixte se oprescu cá illicite, dar' deca se contragu, nu se nulifica: ér' incatu e pentru casatoriile cu necredinciosi adeca cu pagani, judei séu alti nebotezati s'a introdusu impedimentulu canonicu dirimatoriu numitu alu disparitaté de cultu, dupa care astadi ori ce casatoria, ce se ar' incheiá intre o parte crestina si alt'a nebotezata e de a se pertractá si judecá cá nula si invalida.

¹⁾ In Pravila se pune can. 70.

Observare. *All'a este atunci, candu casatori'a s'a incheiatu deja fora pedeca de dreptu divinu ori naturalu intre 2 persone nebotezate, si apoi un'a din acelea trece la crestinismu, ér' cealalta parte remane in necredintiá: pentru-cá avendu casatori'a dela inceputulu lumei caracterulu indisolubilitatei, aceea nu se pote desface prin trecerea unei parti la crestinismu precum invétia s. apostolu Paulu candu dice „deca vreunu frate (crestinu) are muiere infidela, si ea va voi se siéda cu elu, se nu o lase pre ea“, si viceversa. Se pote desface inse atare casatoria, deca partea necrestina nu vre se mai conventiúiesca cu cea crestina ori nu vré a conventiúii cu aceea decatu cu defaimarea si batjocurirea religiunei crestine. Cu privire la acestu casu dice espresu s. apostolu Paulu cá: „Deca se va duce infidelulu, ducuse: cá nu este supusu servitutei fratele séu sor'a într'unele cá acestea: cá spre pace ne-a chieamatu pre noi Domnedieu. I. Cor. 7, 15. In casulu acest'a inse e de lipsa a se eruí, cá ore intru adevéru partea necrestina nu vré a mai conventiúii cu cea crestina, cá de aci aterna admiterea partei crestine la alta casatoria.*

Casatoriile mestecate au fostu reprobate si prin sinodulu particularu din Elvir'a Spaniei inca pre la anulu 305. In togma au fostu reprobate acestea de Pontificii romani, capii supremi ai besericej, incatu potemu dice, cá mai alesu dela reformatiune incoce, n'a siédiutu pre scaunulu Santului Petru, Pontifice, carele se nu se fia pronuntiatu cu tonu inaltu in contra casatoriiloru mixte.

Despre serbatori.

»Un'a am cerutu dela Domnulu, această' voiú cautá cá se locniesen in cas'a Domnului in tote dílele vietiei mele, cá se vedu frumseti'a Domnului, si se cercetezu beseric'a cea santa a Lui». (Ps. 26 v. 7, 8).

In acésta cerere basata pre admirarea marirei domnedieesci; in acésta dorintiá insufletita de foculu iubirei cátra cele sante a psalmistului, este descoperita si preintypuita viéti'a cea crestinesca, viéti'a celoru ce prin credinti'a cea viua a cunoscintiiei marirei lui Domnedieu, prin sperarea neclatita a vietiei eterne intru Christosu Isusu, si prin iubirea cea ferbinte a legéi Domnului, cá credintiosi si fii ai lui Domnedieu, suntu inscrisi in numerulu celoru alesi, suntu suscepti in senulu besericej cei sante a Domnului, suntu numerati intre mostenii imperatiei cerului cá sè se indulcesca de frumseti'a Domnului. —

Si cumu sè se intieléga acést'a?

Asiá, cá viéti'a cea crestinesca de dupa natur'a legéi Domnului are se constee *din legatur'a neinterupta a cercarei marirei lui Domnedieu; — din lucrare neincetata a straformarei interne spirituale in tipulu frumsetiei si stralucirii acelei marirei domnedieesci; — si din nisuinti'a neobosita cá in*

tóte dilele vietiei, Domnulu, prin faptele virtutiloru, se locuiesca in cas'a sufletului, — éra sufletulu sè se odichnesca in cas'a cea santa, vecinica si pururea fericita a Domnului din ceriuri. —

Cine nu scie inse, cà omulu din creare este o unitate viua aloru dóné pàrti intru sene esentialu deosebite, si anume: *a lumiei firesci si a lumiei spirituale*, cà omulu este cà si legatur'a a loru dóue lumi, reprezentandu intru sine nu numai intregu actulu creatiunei, ci de odata formandu intru sine pre midilocitoriulu între Domnedieu si lume¹⁾, in catu adeca prin *trupulu* seu reprezenta cele pamentesci, se lipesc de cele sensuale si trecatòrie, — éra prin sufletulu seu se inaltia la cele din inaltime, spre a cercá, spre a cunósce marirea si puterea cea creatoria, — spre a se face partasiu societatei ceresci, si astufeliu intru cunósccerea si iubirea frumsetiei nefinite si necuprinse a si- aflá tóta dorinti'a si fericirea sa.

Se impreunàmú pusatiunea acést'a a omului cu dis'a Mantuitorului; cà: „*sufletulu e gal'a, éra trupulu e slabu*“ (Mat. XXVI 41) si vomu cunósce, cà pàna candu trupulu este incungiuratu si inpresuratu de sentiri si alipiri càtra cele sensuale: are lipsa neaperata de servitiulu celoru ce cadu sub sentiri. — Si acésta pentru ace'a cà de-o parte sè se mantuiésca de legaturile apesatòrie ale sensualitatei, éra de alta parte cà mai cu inlesnire si cu securitate sè se inaltie la considerarea si cunósccerea celoru spirituale. Séu cu alte cuvinte cà omulu dela cele pamentesci sè se radice la cele ceresci, are lipsa de forme, de symbòle. — Si acésta e de totu naturalu. Pentru-cà, macaru-cà sufletulu in zelulu pietatei sale ar' voi sè se inaltie la Domnedieu cà la isvorulu celu adevveratu alu luminei, alu marirei, adevverului si frumsetiei; in acésta nísuintia a sa este impedecatu prin puterea contraria a affectelorú trupesci, si cà acésta impedecare se-o póta invinge, trebue sè se folosésca de obiecte si midilòce sensuale, prin care boldulu aceleu internu alu sufletului se animéza, si se intarésce intru effectuirea scopului seu. —

Intre aceste midilòce esterne ale intemeiarei, — desvoltàrei — intàriri si perfectionarei vietiei interne crestinesci potemu numerá: *Serbatorile cele sante asiediate* in decursulu anului besericescu. —

Ce midilòce salutarie, — ce ocasiuni edificatòrie, — ce asiediaminte sacre si santitòrie suntu serbatorile! Ele vedescu întieptiunea cea profunda, grigi'a cea neadormita a besericei pentru fiii sei credintiosi.

Càci, desi in modu spiritualu, si intr'unu sensu mai sublimu essinti'a serbatòrei nu stà in multimea celoru adunati, fàra in multimea faptelorú bune, in

¹⁾ Kóssing «Vorlesungen über die L. Messe». Regensburg 1856 pagin'a 52.

pietate si viétia crestinesca accurata²⁾ — nu in vestmente scumpe, ci in ornatulu virtutei, neci in desfatàrile mesei, ci in grigi'a sufletului, in catu serbatòrea cea mai mare este: *conscienti'a cea buna*³⁾. Cu tóte cà viéti'a fia-carui crestinu are se fia pentru densulu cà o serbatòre viua si *evangelia tacuta*: totusi cà acésta serbatòre spirituala a sufletului sè se sustiena: s. beserica dintru inaltimea ceriurilor, unde petrece cu invetiaturele si mysteriale sale se scobóra in midiloculu filoru sei, — si oprindu óre-si-cumu-va cursulu tempului, din tesaurulu darurilorú si mysterialoru sale, pre urm'a descoperirilorú domnedieesci neschimbate, — pre temeulu dispusatiunilorú divine si de dupa esemplulu santitoriu datu de càtra Mantuitorulu, — óre-si-cumu-va cà insusi tempulu sè se santiésca, — cu anumite pàrti ale acestuia léga mysteriale darurilorú mantuirei, unesce memori'a binefacerilorú domnedieesci, — impreuna intréga dispusatiune domnedieésca descoperita in economi'a mantuirei, implinita prin Christosu, — realisata in beserica. —

Asiá e, sant'a beserica a instituitu serbatorile, a sanctionatu celebrarea loru, voidu cà in acele se reasume descoperirea sfatului celui domnediescu, — pre insusi Isusu Christosu, cu intrég'a sa viétia istorica, cu intregu darulu mantuirei intr'unu modu pragmaticu se lu-represinte, se-lu aduca in midiloculu credintiosilorú, cà in acestu modu se adevveréze cà Christosu pàna in capetulu vécului remane cu noi, cà Elu e intru noi si noi intru Elu; — se comprobéze, cà unde suntu doi séu trei adunati *intru numele Lui*, acolo e si Densulu in midiloculu loru, — se marturisésca, cà vointi'a lui Domnedieu este: santirea nóstra. —

Éta vointi'a, scopulu si principiale fundamentale de care fú condusa s. beserica intru asiedierea serbatorilorú. —

Vointi'a acésta are dóue directiuni, principiale aceste se baséza pre dóue cause in essentia de ace'a-si insemnatate. Anume: vestirea marirei, recunósccerea puterei, si prea inaltierea binefacerilorú domnedieesci (Acésta e directiunea obiectiva) — éra de alta parte: santirea si mantuirea nóstra sufletésca (directiune subiectiva). Ambe aceste directiuni apoi, fàra alterare ori miciorare impromutata convinu in scopulu finalu, care este: *intemeierea Imperatiei lui Domnedieu pre pamentu*. —

Se specificàmú mai in detaiu aceste directiuni cà asiá si mai lamuritu se cunósccemu vointi'a besericei, si scopulu ce vré ace'a se ajunga prin asiedierea serbatorilorú. —

²⁾ Chrysost. Hom. 28 in ep. ad I Cor. T. X p. 233.

³⁾ Chrysost. Sermo V de Anna T. VI p. 669. séu cum dice Origene: serbatòrea adevverata stà intru plinirea datorintieloru.

Se punem dreptu ace'a întrebarea, că ce voiesce biserica cu alegerea si santirea unora dila de serbare?

Ea voiesce:

1. Că in serbatori din tempu in tempu se propuna credintiosiloru *intregu opulu rescumperarei*, si inca cu acela scopu precisatu, că cunoscinti'a si fructulu acelei rescumperări se lu- introducea in sufletulu si in sentirile interne ale noastre, unde fiindu acelea cu credintia susceptute, că un'a ce are putere vivificatorie, — in rezultatele sale érași sè se manifestéze in viétia esterna a credintiosiloru. —

Biserica voiesce că serbatorile se fia că si o voce si chiamare venita din ceriuri, prin carea fii crestinatătii se provóca a se apropiá, a veni la cin'a cea mare de Domnulu gatita, a intrá la nunt'a de bucuria sufletésca, cu hainele curatiei si nevinovatiei, — a se imbracă in Christosu si pre densulu a lu- prea mari in viétia, si astu-feliu a se face partasi fericirii celei nestrictiósse. —

2. Că in serbatori că in toti atati'a evangelisti ai Domnului prin decurgerea tempului lumei neincetatu sè se vestésca maririle lui Domnedieu descoperite si impartasite nóue in economi'a mantuirii; — memori'a acestor'a se-o sustiena in credintiosi, si prin acést'a se suscite, se verifice intronsii sentiulu celu crestinescu, éra prin efectuarea acestei'a a i- face placuti Domnului Domnedieu. —

Sant'a biserica intru instituirea serbatoriloru are acela scopu, că prin renoita si sistematic'a commemorare ale celor seversite pentru mantuirea nostra, crestinulu, intrég'a sa fiintia se-o impreune cu viétii'a lui Christosu, se o unésca cu faptele seversite prin puterea darului mantuirii, si dreptu prin acést'a a lu- pune in ace'a pusatiune că cunoscandu destinatiunea sa, se lu- convinga: că tóta viétii'a sa si-afla deplinire in ceriuri, fara de care, viétii'a e desiérta si fara de folos; — se lu- luminéze, că viétii'a cea fericita eterna a crestinului are sè se inradecinéze in viétii'a pamentésca a Mantuitorului si a Santiloru lui Domnedieu; — si se i- face cunoscutu că, de vré se aiba impartasire cu Christosu, trebue de nou sè se nasca in spiritulu si dreptate, — se patimésca că unu bunu viteazu, se móra pecatului si lui Christosu se inviédie. —

Se nu se cugete dara că si cumu serbatorile ar' fi destinate numai spre a fi dile de odichna ori chiaru de lenevire spre mai libera eseriare a placeriloru, — neci că acele ar' fi instituite numai că si nescari commemorári seci, trecatóre, nu, ci acele suntu asiediate spre reprezentarea viua a lui Christosu si a vietiei Lui istorice. Aceste forméza temeulu acelor'a, aceste dan serbatoriloru crestinesci caracterulu solemnității. —

3. Prin asiedierea serbatoriloru sant'a biserica dorésce a pune in aintea sufletului nostru nu liter'a mórtá a santei scripture, ci scriptur'a cea nóua a spiritului santu, adeca intielegerea cea practica a vointiei domnedieesce; voiesce că in acele se faca marturisire publica a credintiei, — se déie literei mórté a santei scripture o viétia splendidu vivificatória.

Séu nu este biserica reprezentantele vietiei istorice a lui Christosu; — nu se renoiésce intr'ens'a intr'o seria sistematica descoperirea cea domnedieesca prin Isusu Christosu severita! Cum s'ar' poté dara mai nimeritu infaciosiá acést'a reprezentare, acést'a misiune, de catu asiá, de cumu-va faptele descopeririloru domnedieesce afara de alte momente, se léga de tempuri anumite, de catu asiá, déca acéste tempuri inca se suscepu in viétii'a cea santa si de viétia datatória a bisericeii, nu numai santiendu-le astu-feliu acéle tempuri, ci prin aplicarea acelor'a in viétii'a privata a credintiosiloru promovandu de-odata si santirea vietiei celei crestinesci. —

Mai susu s'a amintitu, că serbatorile forméza si *demonstrarea adeverului evangelicu*. — Voiti comprobata acést'a asertiune? éta!

Considerati un'a cate un'a din serbatorile bisericeii, combinati legatur'a cea frumoasa ce esista intre cele mai solemnne si intre cele ce printr'o ordinare sistematica suntu acelor'a subordonate, — si veti cunósce, că cele marturisite in symbolulu credintiei, acele le descoperimu in fapta in serbatorile anului bisericescu. — De exemplu:

Christosu, pentru mantuirea lumei, s'a nascutu din Fecióra (Craciunu), — a patimitu, a moritu si a inviatu din morti (S. Pasci), s'a suitu la ceriuri si siéde de a drépt'a Tatalui (Inaltierea) — a tramesu pre spiritulu celu santu in lume (Rosalie) s. a. Éta incheiaturele principale ale credintiei descoperite in serbatorile mai de frunte. —

Dá cu totu dreptulu se póte afirmá, că anulu bisericescu in colorii varie este că unu symbolu apostolicu, unu *symbolu viu* de credintia, care din anu in anu, din generatiune in generatiune sustiene, transplantéza si întarésce marturisirea credintiei cuprinse in „Credeu“. —

Acést'a apoi stá nu numai facia de un'a ori alta serbatória mai insemnata, — nu, — ci precumu stá acést'a facia de un'a fia-carea sengurateca in sene considerata, — totu asiá si in cercu mai mare despre tóte serbatorile impreuna considerate. —

Pentru-că tóte serbatorile forméza unu ce intregu, acele intr'o armoniá neconturbata de o parte tientescu spre descoperirea maririi lui Christosu si a Santiloru intru densulu preamariti, si de-odata cu acést'a, spre exemplu, spre indemnu, — spre imitarea faptelor virtuosé, — la castigarea unei vietii sante intru

Christosu, — si la ajungerea unei altei serbatori nelegate de tempu in viéti'a cea vecinica. —

Dreptu ace'a serbatorile crestiniloru suntu nu numai typurile principale ale cultului, ci de odata a intregi invetiature a crestinatatei despre Domnedieu — despre Isusu Christosu, — despre omu si destinatiunea lui scl. si cá atare apoi suntu midilóce puternice spre intemeierea unei serbatori spirituale eterne. —

Amesuratu acestei essentie si acestui scopu alu serbatoriloru, credintiosulu celu adevveratu, serbatorile are se le tiená si se le considere: cá totu atate flori si fructe ale spiritului crestinatatei, cá totu atate reminiscintie sacre ale vietiei antice crestine, cá totu atate midilóce salutarie spre dovedirea unei si aceleia-si credintie, a unei animi si iubire, — a unei sperantie si alipire, ce léga pre membrii familiei lui Christosu cu Domnedieu si pre ei între sine. —

Influinti'a acést'a binefacatória impromutata si reflexiva — a serbatoriloru asupr'a internului omenescu, usioru o vomu poté cunósce si cuprinde de vomu recugetá mai alesu ace'a, cá serbatorile servescu de midilocu si de ocaziune cea mai nimerita cá crestinulu apesatu de grigile lumesci, — ostenitu in luptele necasuriloru, — lipseloru si tentatiuniloru, cá trezitu din somnu se si-reinoiéscá viéti'a sa interna precumu si legatur'a sa cu Domnedieu in Isusu Christosu prin Spiritulu santu, — prin initierea si reinoirea societatei acesteia cu Domnedieu, omulu reculegandu-se între sine din ce in ce se nevoiéscé cá semtirile, si cugetele sale se le confórme dupa legea Domnului, vointi'a sa se o indrépte se o intarésca spre a se lapedá de cele lumesci, spre a cercá viéti'a cea infrumsetiata cu poftele celoru ceresci. —

Serbatorile suntu si trebue se fia pentru crestini acele ocaziuni fericite prin a caror'a midilociere si aplicare, viéti'a crestinésca usioru si-pune radecin'a in pamentulu celu cerescu, unde o ascépta bucuri'a vietiei fericite nevestedite. —

Acum'a, dupa-ce in serbatorile cele sacre se celebréza preamarirea iubirei eterne descoperite intru Isusu Christosu: urmarea este, cá numai acel'a santiésce serbatorile, carele din tóta anim'a sa se offeresce spre servirea iubirei lui Domnedieu, care iubirea cu iubire o replatésce: In offerirea acést'a devóta consiste: santirea cea adevverata a serbatoriloru, — ace'a constitue sacrificiulu celu mai placutu Domnului. —

Si cumu se aréta acést'a offerire, — cumu se descopere acestu sacrificiu din partea credintiosiloru? —

a) Mai inainte de tóte intru supunerea mintiei nóstre facia de Cel'a-ce cunósce cugetele, séu cu alte cuvinte, atunci, candu credintiosulu, adevverulu supremu nu lu-cérca in lume, neci in intieptiunea lumésca, fára in Domnedieu, éra descoperirile manifestate prin

Tatalu intru Isusu Christosu le considera cá uniculu si celu mai curatu adevveru. —

Ce este apoi acést'a supunere si subordonare a mintiei? de catu credinti'a, cáci cel'a ce vrea se fia siesi Domnedieu, ori intieptiunea cea lumésca o considera cá uniculu isvoru si razemu alu mintiei sale, unulu cá acel'a nu póte se créda lui Domnedieu. —

b) Ace'a-si offerire pia pre langa supunerea mintiei, pretinde si supunerea vointiei, a sufletului nu numai, ci chiaru si supunerea trupului sub vointi'a lui Domnedieu. Cáci numai, candu facultátile sufletesci, adeca vointi'a, poftele, speranti'a, dorirea si tóte semtirile, impreuna si tredi'a, modesti'a, infranarea si castitatea trupului le dedicámu lui Domnedieu si le acomodámu dupa vointi'a si legea cea domnedieésca, cu adevveratu prin aceste descoperimiu iubirea nóstra cátra Domnedieu, — aretámu sacrificiu de buna mirésma, — si aducemu fructele mleditieloru altuite intru noi din viti'a cea portatória de viéti'a, carea este Isusu Christosu. —

Candu viéti'a cea crestinésca in acéste directiuni se va conformá vietiei lui Isusu Christosu: atunci si numai atunci celebrámu cu cuveninti'a indatorita, — pretiuimiu dupa dreptate santieni'a serbatoriloru. — Cá acéste scopuri salutarie ale serbatoriloru sè se ajunga si sè se intórca spre folosulu sufletescu alu poporului crestinescu este neaperata lipsa cá acelui'a sè se faca cunoscuta vointi'a besericei si sè se luminéze a nu pune pretimlu principalu alu serbatoriloru in partea materiala a acelor'a, fára in partea cea spirituala, adeca: intru castigarea linisicei sufletesci prin reinoirea si intarirea vietiei placute Domnului. —

Beseric'a lui Christosu forméza o familia sacra sub capulu celu nevediatu alu lui Isusu Christosu. Acést'a, prin servitorii sei alesi de cátra Densulu si cu darulu spiritului santu santiti spre seversirea si administrarea taineloru dirige sórtea membriloru acelei familie. —

In un'a fia-carea comunitate crestinésca, in cercu mai restrensu unu atare ministru este preotulu. Densulu cu alegerea spiritului santu este pusu spre invetiarea si vestirea adevverului, — spre luminarea, indreptarea, santirea si deplinirea fideliloru intru Christosu. Dreptu ace'a, preotulu e chiepmatu, ma e datoriu cá in sufletulu credintiosiloru sei se intemeiéze serbatóri'a cea spirituala a mariei lui Domnedie. —

Acést'a mai usioru va poté face asiá, de cum-va culmea implinirei datorintiei sale nu si-va pune numai intr'ace'a, cá in domineci si serbatori va implini functiunile sacre prescise, fára asiá de-cum-va se va folosi de tóte ocaziunile binevenite a celebrarei serbatoriloru, in catu pre bas'a celoru descoperite in oficiulu divinulu alu acelor'a; insemnatatea serbatórii o va impreuná cu invetiatura dogmatica, si morala,

cu indemnări practice, — de cumu-va din istoriculu serbatórei obveniente va asemená viéti'a antica crestinésca cu viéti'a crestiniloru de adi, escitandu in animele credintiosiloru dorulu si vointi'a conformarei vietiei loru cu cea descoperita in obiectulu serbatórei. —

Pre acést'a cale adese-ori i- va succede a sterpi cu incetulu multe abusuri stricatióse, — va poté indreptá indifferentismulu si nu odata chiaru si vointi'a cea rea a unor'a ori altor'a manifestata facia de nesantirea serbatoriloru. —

Santulu Chrysostomu vorbindu despre insemnatarea serbatoriloru asiá dice: „*Multi suntu, cari ce e dreptu tienu serbatorile, si cunoscu numele loru, dara nu sciú istori'a si ocasiunea acelor'a*”). — Totu acést'a se póte aplicá si adi in multe privintie nu numai facia de poporu, dara in mesura buna chiaru si facia de preotime. —

Fiindu-cá pana aci am fostu tractatu despre serbatori cá despre acele asiediaminte sacre, cari din esenti'a si de dupa scopulu loru definitu servescu spre promovarea moralitátei publice si private, spre intarirea credintiei si promovarea pietatei; scopulu acestui studiu aduce cu sine cá celu putienu in genere se considerámu desfasurarea istorica si desvoltarea treptata si progressiva a serbatoriloru. —

Joanu Borosiá

(Va urmá).

Necesitatea sciintiei si a vocatiunei pentru statulu preotiescu.

((Continuare din Nr. 20.)

Ce se dicu despre pietatea si consideratiunea actului santu, ce are se manifeste preotulu consciu de misiunea sa candu administra sant'a taina a pocaintiei?

Déca preotulu in tóte actele sante ce le indeplinésce cá ministrulu bisericeii si „lucratoriulu lui Domnedieu“, (I Cor. c. III v. 9) trebuie se fia cu tóta atentiunea si sè se póte cu profundu respectu facia de lucràrile si ceremoniele seversite prin elu; cá nu cum-va sè se véda, cá e numai simbriesiu si lucratoriu nu din convingere ci numai pentru bani, in vii'a Domnului, — cu atatu mai vertosu trebuie se fia cu tóta consideratiunea candu are de a conferi s. taina a penitentiei, care dupa santii parinti e considerata de „secundum baptismu“, si „secunda post naufragium tabula“. — Si cu catu zelulu crestiniloru in a primí acést'a santa taina scade mai tare cu atat'a preotulu trebuie sè se póte cu mai mare bagare de séma, si se dovedésca si prin actu esternu cá elu e convinsu in anim'a sa, cá ace'a ce face e unu lucru santu, e unu opu sublimu; si cá cá confesariu primésce confesiunea penitentulu in locul lui Domnedieu, si cá atare sè se asiéze in scaunulu con-

fesionalu cu tóta demnitatea si auctoritatea unui delegatu si substitutu divin. — Dreptu-ce preotulu adeveratu a buna séma cá nu se va apucá de a suscepe marturisirea credintiosiloru acasa nici candu, fiindu acést'a strinsu oprita si prin conciliulu provincialu din 1872, care edice cá locul destinat pentru marturisire e bisericea (tit. V. c. 5).

Preotulu devotatu causei sante voindu a se pune in scaunulu confesionalu, totu-de-a-un'a se va imbracá in vestmentu talaru, si inainte de a suscepe marturisirea confitentulu va implorá printr'o rogatiune scurta, baremi prin „Imperate cerescu“ illuminatiunea darului spiritulu santu. — Pana ce la din contra déca preotulu va marturisi acasa, — imbracatu cá totu-de-a-un'a fára talaru, fára nici o pregatire previe sufletésca dá óre-cum-va a intielege cá nu pune mare pondu pre totu actulu si confitentii insisi se voru sfi in marturisire, observandu cá preotulu nu se pune in positiunea receruta facia cu demnitatea si sanctitatea actului ce seversiesce. —

Acestea modeste observatiuni voru paré multor'a bagatele nevrednice pentru consideratiune, dara nu trebuie trecutu cu vederea cá lumea ne judeca dupa cumu ne infatiosiamu inaintea ei; si déca in societate candu vomu a ne presentá inaintea cutarui omu onoratu, ne gatámu de cu buna vreme luandu-ne vestimentele cele mai bune, cá nu cum-va respectivulu se-si faca despre noi judecata nefavorabila; chiaru astu-feliu preotulu infatiosiandu-se in numele bisericeii cá ministrulu lui Christosu trebuie se aiba cea mai mare grige cá nu cum-va dupa habitulu esternu se i se faca judecata nefavorabila, nepotrivita cu demnitatea oficiului ce geréza. — Se nu mi se impute cá dóra eu prin aceste enunciatuni m'asiu dá de propagatoriulu fariseismulu, dómne apera, departe se fia dela mine o atare intentiune perversa; ma tienu tare la ace'a cá preotulu si din launtru se sentia, precum se aréta inaintea ómeniloru, — cáci adeverat'a vocatiune se manifesta nu numai din actu esternu, ci mai cu séma din afectele interne, ce influintiéza asupr'a acteloru esterne. — Si acést'a cu atátu mai vertosu cá dogm'a inea pretinde in ministrii santelor sacramente intentiune adeverata, si nu simulata. — Prin urmare preotulu numai atunci va poté secerá lauri, numai atunci va poté fi mandru de rezultatele salutarie a evangelisarei si administràrei ss. sacramente, déca elu consciu de sublim'a sa vocatiune se va silí in tóta privintia cá ace'a ce evangeliséza se-o si confirme prin faptele-i esterne. — Ce'a ce au fostu pentru Christosu si apostoli minunile, ace'a trebuie se fia pentru preotu faptele, cuvintele; cu unu cuventu activitatea esterna se consune cu viersulu buzeloru sale. — La inceputulu crestinismulu, pentru-cá sè se infintieze pre pamentu bisericea lui Christosu a fostu

necesarin cá sè se faca minuni; càci pre atunci precumu sublimitatea si frumseti'a doctrinei lui Christosu a fosu considerata de nebunía si scandalu; asiá virtuositatea, santieni'a vietiei, si puritatea moravuriloru in discipulii si urmasii Domnului Christosu au fostu privite de totu atate pecate si crime comise in contr'a legiloru si datiniloru legalisate a statului civilu. — Urmarea firésca a fostu crucea lui Christosu, si gónele infricosiate ale celoru trei seculi primordiali ai crestinismului. — Dara astádi candu' invetiaturile lui Christosu, puritatea si virtutea apostoloru si-au adusu fructele binefacátore preste omenime; astádi dicu nu e lipsa de minuni; ci cá minune are de a serví viéti'a sociala a preotului. —

Prin acesteia elucubrări credu cá quasi in nucleo am aretatu pre scurtu cá preotulu spre a satisface deregatoriei magisteriului, are lipsa de a se initiá si perfectoná neincetatu in sciinti'a sacra; éra spre a administrá ss. sacramente, — fára asi causá siesi condamnare — are lipsa de vocatiune. — Numai avendu-le in vedere aceste dóue calitáti totu-de-a-un'a, voru fi considerati preotii atatu inaintea ómeniloru, catu si inaintea tribunalului divinu cá adevirati „ministrii lui Christosu — si implinatorii taineloru lui Domnedieu“. — O! de ar' fi acést'a credintia via in sufetele preotiloru „cá se nu se apropia nepregatiti ci cu frica si cutremuru de celea mai sante clenodie ale genului omenescu; càci apropiandu-se si administrandu-se prin nesce anime nesimtitóre, si dispensandu-se prin nesce mani brute, si pierdu suavitatea si tóta magnificenti'a divina. — „Sancta sancte sunt tractanda“ tiene acsiom'a betrana! Asiá-i! Numai curatindu-ne animile, santindu-ne prin darulu lui Domnedieu versatu din abundantia spre noi, cá cei ce suntemu lucratorii lui Domnedieu „vomú poté lucrá in vii'a Domnului, crescandu prin evangelia cetatieni pentru locuintiele ceresci, si nutrindu prin santele taine fii pentru cét'a angeriloru. — Atunci dicu numai atunci ne voru socotí ómenii, dupa dis'a apostolului, cá pre adevirati ministrii lui Christosu — si dispensatorii taineloru lui Domnedieu“. —

Gratian Flont'a,
preotu greco-catolicu in Catielulu român.

Directoriu generalu

pentru Dominece si Serbatori incependu dela *Santele Pasci* ale anului 1889 pâna in Dominec'a Vamesiului din anulu 1890.

(Urmare).

Dominec'a inaintea Nascerei lui Christosu — séu a *S. Parinti*. Decembre 24. *Viersu 5. Inseratu* = intrare, prochimenu si parimiile santiloru parinti. —

Manecare = adunare angerésca, — antifónele viersului, — evangeli'a invierei 8, — psalmu 50. — Catavasiele nascerei, — „Ceea-ce esti“, Luminatóri'a santiloru parinti, — nu a invierei), Doxologi'a. — *Liturgi'a* = S. Chrysostomu, — typice cu fericiri, — Sante Domnedieule, — Apostolu (Evr. XI) si *Evangeli'a* (Mat. I) Dominecei. — *La inseratulu dilei*. Dupacinaru, Litia, de-óre-ce Inseratulu s'a facutu Vineri. —

Observarea I = Dupa-ce Craciunulu cade *Luni*, oficiulu óreloru se face Vineri, — dupa oficiulu óreloru Inseratulu din 25 Decembre insemnatu cu 8 parimii, — dupa parimii, ecteni'a. „Se dicemu toti“ si urmarea Inseratului. — Ajunulu e Vineri. —

Observarea II. In Dominec'a inaintea nascerei cadiatórie pre 24 Decembre, ale Inviarei nemic'a nu se canta, ci numai ale santiloru parinti si inaintea serbarei. — Serbatórea Nascerei Domnului Nostru Isusu Christosu — Craciunu. —

Luni — 25 Decembre. — *Preserbare din 20 Decembre*. — Versulu serbatórei, — *Inseratulu* vedi Vineri. — *Manecare* = polyeu, cu pripele. — antifónele v. 4., — *Evangeli'a* serbatórei (Mat. II), psalmu 50, — Catavasiele nascerei, — dupa a 8-a Cantare, pripelele cu irmosu. — Doxologi'a. — *Liturgi'a* santului Vasiliu, — antifónele serbatórei, — „cati in Christosu, — Apostolu (Gal. IV), evangeli'a (Math. II), Cheruvim, Imrosulu serbatórei — cuminecariulu: Mantiure ai tramisu, — dimisiunea serbatórei. —

A II-a dí de serbatóre „*Soborulu Prea santei Nascatórei de Domnedieu*“. *Inseratu* cu intrare, prochimenu mare. *Manecare* fára evangelia, Catavasiele nascerei, — dupa od'a 8-a Imrosulu, — Doxologi'a, *Liturgi'a* = S. Chrysostomu, — typice cu fericiri, — Sante Domnedieule, — Apostolu (Evr. II) *Evangeli'a* (Mat. II) — Cheruvicu, — Imrosu, — cuminecariulu si dimisiunea serbatórei. —

Introptirea serbatórei se face in 31 Decembre.

Observare = Din díu'a serbatórei pâna in ajunulu botezului este deslegare la tóte. —

Serbatórea santului Stefanu protomartyrulu (a III dí de Craciunu) Decembre 27. Viersulu serbatórei. *Inseratulu* fára intrare. *La manecare* nu este evangelia, — catavasiele nascerei, — „Ceea ce esti“ — Doxologi'a mare nu e, — *Liturgi'a* santului Chrysostomu, — Typice cu fericiri, — „Sante Domnedieule“, — Apostolu (Fapt. Ap. VI), — *Evangeli'a* (Mat. XXI), — Cheruvicu, — „cuvine-se“, cuminecariulu: In totu pamentulu a iesitu“. dimisiunea Nascerei. —

J. Borosiu,
parochu gr.-cat. si Asses. Consistor. Licentiatu
in s. Teologia morala si pastoralu.
(Va urma)

Partea scolastica.

Cultur'a facultății sensitive in generalu.

Omulu are nu numai facultatea de asi reprezentá diferite lucruri, ci si facultatea de a sêmti o placere seau neplacere in urm'a acestoru representatiuni si in urm'a impresiuniloru, ce le facu in dênsulu lucrurile. Acést'a facultate respective sentiemintele inca se potu cultivá.

In desvoltarea facultății sensitive in genere, prin urmare si in cultivarea diferiteloru sêmtieminte legea principala este a face cá binele, adevêrul si frumosulu se devina obiectulu celu mai vivace alu sêmtiului, de-ôre-ce numai in modulu acest'a si numai atunci le va considerá omulu de bunurile celea mai pretioase ale vietiei, numai atunci se va nesuá cu ôre-care interesu si insufletire nobila, cá se ajunga in posesiunea loru.

Sentiemintele se potu cultivá atâtu midilocitu, câtu si nemidilocitu.

Mai antaiu si mai nemidilocitu influintiéza asupr'a facultății sensitive diferitele rapôrte ale vietii si artele frumose.

Dintre relatiunile vietii: *familia* si *scôla*; ér' dintre artele frumose cu deosebire: *music'a*, *pictur'a* *poes'a* si *art'a dramatica*, eserciéza cea mai mare si mai vivace influintia asupr'a cultivarei sêmtiemintelor omenesci.

I.

Spiritulu, ce domnêce in viéti'a familiara, eserciéza o influintia decisiva asupr'a sêmtiemintelor unui copilu. Din acést'a cauza parintii numai asiá voru fi in stare a cultivá sêmtiemintele copiloru sei in o directiune salutaria, déca voru grigi, cá viéti'a in cas'a si familia loru se fia morala, religioasa si nobila. De-ôre-ce e lucru bine cunoscutu, cumu-cá ordinea seau disordinea, esemplulu bunu seau reu, bucuri'a seau dorerea, relatiunea seau reportulu facia de alte familii, directiunea si obiectulu nesuintelor, influintiéza asupr'a copiloru in unu modu involuntaru si nemidilocitu. Copiia judeca fórte de tempuriu, cumu-cá si ei su- datori se lucréze asiá, cumu vedu lucrându pre acei'a, cari petrecu cu dênssi, pre cari i iubescu si respecta. Asiá-dara ei primescu neschimbate acelea impresiuni, cari se imprima atâtu de adêncu in spiritulu loru, in câtu in totu cursulu vietii loru urméza cu constantia directiunea insusita in cas'a parintiésca.

Si in lini'a prima mam'a e chieamata, si ea pôte eserciá influintia cea mai durabila si binefacatória asupr'a fiiloru sei. Acést'a este o urmare prea naturala, de-ôre-ce e lucru prea bine cunoscutu, cumu-cá in anii copilariei omulu este fiintia cea mai nepotintioasa si astu-feliu mai avisatu la ajutoriulu si ingrigirea straina. Ér' in cunoscerea

nepotintiei si debilității sale, copilulu in mam'a sa afla fiintia ace'a, care in totu momêntulu e gat'a a i- prestá fara intardiare ajutoriulu si ingrigirea, de care are lipsa, ma e resoluta a se sacrificá chiaru si pre sine pentru fericirea si bunastarea fiiloru sei. Acést'a ingrigire delicata, caracteristic'a mamelor bune, descépta in anim'a copilului o alipire, atragere cátra mam'a sa; cea ce in urma se desvolta in iubire. Din acést'a relatiune reciproca resulta apoi, cá copilulu, care si altu cumu mai multu petrece in societatea mamei sale, si astu-feliu dela acést'a primêce si primele si celea mai dese impresiuni, si- insusiesce involuntaru si in unu modu statornicu modulu de cugetare, sentire, vorbire si activitate a mamei sale. — Fericitu e asiá-dara copilulu acel'a, carui'a provedinti'a divina i-a daruitu cá angeru padtoriu o mama buna, morala si religioasa!

Cu totulu alt'a este relatiunea dintre copii si tata. Mam'a si- erêce copii sei prin iubire, ér' tatalu cu auctoritatea sa. Fia-care copilu scie, cumu-cá tatalu este capulu, ingrigitoriulu familiei; cá in familia tôte au sê se intemple dupá voi'a tatalui snu; si in fine vede, cumu-cá si mam'a se supune auctorității capului de familia. Si fiindu-cá vede cá tatalu seu lipsesce mai adese-ori de acasa, cá e de constructia mai tare, mai seriosu; cá in lucrările sale e consecuentu si mai energiosu, de ace'a stiméza pre tatalu seu si se supune vointiei lui.

Déca asiá-dara parintii nu se potu intielege intre sine, cu alte cuvinte déca intre tata si mama nu esista relatiunea, fara de care o viétia familiara fericita nici cá se pôte cugetá, atunci anim'a cea frageda si nevinovata a copilului va suferi multu si adese-ori asiá de multu, in câtu nici venitoriulu nu va fi in stare se reparéze si emendéze ace'a, ce a stricatu familia, cas'a parintiésca. —

Asemenea mare influintia potu eserciá asupr'a cultivarei sêmtiemintelor unui copilu chiaru si cei alalti frati. Ce e dreptu acestor'a nu le datorésce pôte nimicu, cu acesti'a se afla in o relatiune coordinata; dar' pre langa tôte acestea convetiuirea, petrecerea continua in cas'a parintiésca, ajutorirea imprumutata, joculu comunu, acoperirea uniforma a lipselor de tôte dilele, — le conduce viéti'a in ace'a-si directiune prin urmare si sêmtiemintele. In privinti'a acést'a educatoriulu, respective parintii au de resolvatu dône probleme nu de pucina insemnate. De o parte adeca trebue se vighiéze cu multa ingrigire, cá nu cumu-va se prindia radecini in anim'a copiiiloru sei, — intre frati, — nici se lase se desvolta egoismulu, invidi'a, ur'a s. a. erori si pecate; ér' de alt'a parte sê se nesuiésca a conduce crescerea copiiiloru sei astu-feliu, in câtu iubirea fratiésca sê se manifestéze si in fapte. —

Prim'a problema se p'óte resolvá, asiá déca toti cop'ii voru fi tractati intr'o forma si dreptu, déca toti se voru bucurá de aceia-si iubire de acelea-si favoruri din partea parintiloru seau crescatoriloru sei: cu alte cuvinte nu este iertatu a face destingere in ei, ci pre toti se-i considerámu de egali, fiindu frati, avéndu aceia-si parinti, acelea-si datorintie si drepturi. — Ér' problem'a a dóu'a o voru resolvá asiá, déca voru grigí cu multa strictétia, cá cop'ii sè se ajutoreze imprumutatu, sè se servésca unii pre altii se ié parte activa fia-care din bucur'ia si intristarea fratiloru sei. Cu câtu se voru impartasi in unu modu mai egal si impartialu din iubirea parintiésca, cu atâtu va succede mai bine si cu mai multa usiorintia educatiunea. Jubirea fratiésca devine fundamentulu compatimirei nobile si alipirei simpatice facia de deaprópele nostru. —

Alu doilea cercu de viétia, in care pasiésce copilulu, este scól'a. Scól'a, déca e unu institutu pentru inultirea cunoscintelor numai, atunci nu p'óte eserciá o mare influintia asupr'a nobilitárei animei. E lucru cunoscutu inse, cumu-cá scóla poporala numai asiá corespunde destinatiunei sale, déca e totu una-data si institutu de creștere. Va se díca scóla poporala trebuie se crésca si instrúeze. Scól'a cu deosebire e chiasmata, cá prin dispositiunile sale se marésca voi'a de lucru a eleviloru sei, si se-i deprinda la o conlucrare comuna. In scóla copilulu vine in atingere, intra in óre-care relatiune cu colegii sei si cu invetiatoriulu. Relatiunile acestea apoi inca voru eserciá o mare influintia asupr'a vietii sale ulterioare.

Contactulu dintre conscolari influintiéza asupr'a culturai sém'tiemintelor atátu negative, câtu si positive. Cop'ii influintiéze unulu asupr'a celui alaltu in modu negativu intru atât'a, in câtu in multe privintie se indrépta unulu pre celu alaltu. Multe erori ce le aduce cu sine de acasa prin contactulu cu conscolarii sei se pierdu, seau se debilitéza pre neobservate, cu mai multa securitate si de câtu in cerculu familiei seau a crescatorului seu. Asiá d. e. inderetnici'a si capritiulu nu numai cá nu se potu desvoltá între colegi, ci din contra si pierdu tóta puterea, de-óre-ce cop'ii eschidu simpluminte din societatea loru (dela jocu) pre colegulu loru inderetnicu si capritiosu, si numai atunci lu-reprimescu, déca se supune neconditionatu vointiei comune, adeca déca abdice de capritiele sale. — Vanitatea si increderea in sine s. a. in viétia scolara disparu, se pierdu répede.

Dar' viétia scolastica influintiéza si in directiune positiva asupr'a cop'iloru, in câtu adeca conduce pre elevi la cunóscerea de sine si dá nascere convingerei, cumu-cá viétia numai in societate cu altii se p'óte cugetá; va se díca inaltia spiritulu comunu, socialu. Viétia scolara forméza asiá dícându puntea de trecere din viétia familiara in cea publica.

Cu totulu alt'a e relatiunea dintre elevi si invetiatoriu. Copilulu indata ce incépe a ámblá la scóla abdice de pretensiunile si favorurile, de cari se bucurá p'ána ce erá

acasa. Invetiatoriulu áfându-se in unu reportu mai departatu cu elevii sei, cu atâtu va devení mai evidentu inaintea cop'iloru voi'a si auctoritatea aceluia. Unu invetiatoriu si- p'óte validá cu multu mai usioru auctoritatea si vointia sa, de câtu parintii.

Afara de relatiunile din cas'a parintiésca si scóla, mai influintiéza asupr'a ámei cop'iloru totu intr'unu modu nemidlocitu artele frumóse; si dintre acestea cu deosebire music'a si poesi'a, declamárile si cantulu, cetirea frumósa si tipurile, si in specialu music'a e in stare a face o impresiune mai vivace asupr'a animei omenesci.

II.

In modu midlocitu influintiámu asupr'a cultivarei sém'tiemintelor prin instructiune. Chiasmata si datorintia principala a unui invetiatoriu este instructiunea, asiá-dara cu ajutorulu acesteia trebuie se influintiéze asupr'a nobilitárei sém'tiemintelor eleviloru sei. Pentru ace'a trebuie se-si intocmésca astu-feliu instructiunea, in câtu ace'a sè se influintiéze in realitate asupr'a animei cop'iloru. — Altu cumu numai invetiamentulu, aceluia va inultí cunoscintele intru adevéru, care influintiéza nu numai asupr'a memoriei, si ratiunei ci si asupr'a vointiei si asupr'a animei. Prin urmare invetiatoriulu, care se indestulésce numai cu desvoltarea intielesului si a memoriei aceluia indeplinésce lucrulu numai de jumetate; de-óre-ce numai acelea cunoscintie suntu adevérate, déca si sém'timu ce'a ce scimu si precépemu, adeca déca se descépta in noi interesulu facia de cunoscintele castigate.

Fia-care invetiatoriu prin o tractare, si predare corespundietória p'óte face cá sciintia se devina nu numai obiectulu intielesului, ci si alu sém'tiemintelor. Asupr'a acestor'a potemu influintiá chiaru si cu celea mai abstracte obiecte de invetiamentu, cumu e de es. matematic'a, déca voru fi tractate in modu corespundietóriu; — si din contra religiunea, istoria s. a. predate reu voru lasá neatinsa anim'a cea frageda a copilului.

In câtu privésce acumu desvoltarea seau mai bine dísu cultivarea diferitelor sém'tieminte in genere invetiatoriulu trebuie se grigiésca de urmatóriile:

1. Cá sè se predominésca pre sine, se ffa totu-de-a-un'a netulburatu, bine dispusu. Déca invetiatoriulu e de unu temperamentu seninu, veselu, amicabilu, compatimitoriu, si nu si-pierde nici odata pacienti'a facia de elevii sei, atunci posiéde celea mai bune midlócce cu ajutorulu caror'a p'óte dá o directiune salutaria culturai eleviloru sei. In scóla condusa de unu astu-feliu de invetiatoriu va locuí: voia, activitate sinceritate, incredere, compatimire, bunetate si iubire. Si din contra invetiatoriulu duru, iritatosu, impacientu, morosu, melancolicu s. a. nu p'óte crésce de-cátu nescari elevi indiferenti, selbatici, si reutátiosi. —

Tonulu instruirei, dispositiunea viala, plina de iubire si insufletire, interesu si demnitate a invetiatoriului in decursulu instructiunei voru influintiá intr'unu modu bine-

facatoriu asupra vietii spirituale; si din contra indiferentismului, indispozitiunea invetiatorului va comprimá si impiedecá multu vietii a spirituala in cursulu seu de desvoltare. Pentru ace'a invetiatoriu, in cátu e posibilu numai, sub decursulu instructiunii se incungiure ori ce admonitiune, amenintiare seau pedepsire, de-óre-ce celu pedepsitu fia si numai prin admonitiune simpla, celu pucinu pre unu tēmpu óre-care, nu e in stare a urmarí cu atentiune propunerea invetiatoriuului seu. Fia-care invetiatoriu si crescatoriu sē se nusiésca a inlocuí pedéps'a prin sternirea iubirei, blāndétiei, interesului si a stimei proprie. Seau déca e silitu chiaru cá se dictéze o pedépsa, atunci se aiba celu pucinu atât'a prudintia, in cátu pâna atunci, pâna cându nu s'a mai liniscitu celu pedepsitu, se nu pretinda cá acest'a se fia atentu si cu interesu facia de prelegere din ór'a ace'a.

2. Nici odata se nu pretendemu dela elevii nostri lucruri ce trecu preste poterile loru. Pretensiunile nóstre se fia amesurate gradulu loru de desvoltare. De-óre-ce activitatea conformata poteriloru si urmata de unu succesu evidentu potenciéza si facu mai vióie voi'a spre lucru. Si din contra nisuinti'a fára rezultatulu doritu, lucrarea, ce tréce preste poterile loru, are de urmare disgustu, descuragiare, cu alte cuvinte mutiléza asiá dícūdu intréga activitatea copíloru.

3. Instructiunea trebuie se fia astu-feliu intogmita, in cátu copilulu totu-de-a-un'a se aiba cev'a de cugetatu, aflu, scrutatu; cá astu-feliu se i se potenciéze voi'a împreunata cu descoperirile si cercetárilu sale.

4. Ce'a ce e nou, raru, variatu si contrastele intarescu facultatea sensitiva; ér' uniformitatea, lángedfrea si somnurosi'a o debilitéza, dar' ace'a invetiatoriu trebuie se grigiésca, cá predarea sa se fia variata, vióia. Vorbirea cea mai frumósa, istori'a cea mai interesanta si misicatória inca si- piérde efectulu, déca va ff predata seau enerata monotonu, incetu, fára nici o modulatiune a tonulu. —

5. Mai de parte invetiatoriu trebuie se grigiésca, cá se nu lángediésca poterile corporali si spirituale a le eleviloru prin prea mare incordare; asemenea se se ferésca a produce in ei sēntieminte neplacute prin subtragerea mâncarei, a beuturii, a preumblării, joculu s. a.; de-óre-ce prin acést'a activitatea spiritulu se abate dela obiectulu instructiunii asupra lucrulu aceluia, ce a produsu in ei sēntieminte neplacute.

6. Tóte pasiunile trebuie prevenite seau celu pucinu moderate. Si acést'a se póte usioru, déca vomu delaturá din aintea copíloru causele, ce producu efecte prea misicatória; cu alte cuvinte copíi trebuie dedati, cá diferitele intemplári din vietia se nu le considere nici de-o fericire nici de-o nefericire prea mare. Si in acést'a privintia mai multu efectu va avé esemplulu invetiatoriuului. De sine urméza, cumu-cá déca invetiatoriuulu nu se va scí moderá, nu va scí domní preste pasiunile sale, ci si- va pierde pacienti'a pentru tóte nemicurile, — atunci o mare

parte din elevii sei inca nu si- voru poté guverná aplicárilu loru. Nici omulu pasionatu, dar' nici celu prea rece, flegmaticu, nu póte ff invetiatoriu bunu.

7. E lucru dejá cunoscutu, cumu-cá sēntiemintulu adevérulu, bineluí, frumosulu, si sēntiemintele religióse si morali, cá nesce sēntieminte, ce se referescu la Domnedieu si deaprópele se potu nasce numai prin representatiuni corespundiátorie despre Domnedieu si despre deaprópele nostru. Asiá-dara pâna atunci, pâna cându invetiácelulu nu posiede astu-feliu de representatiuni, nici vorba nu póte ff despre desvoltarea acelor'a. Ér' cástigarea representatiuniloru de feliulu acest'a cade in sarcin'a invetiatoriuului. Din caus'a acést'a asiá-dara invetiatoriuulu in decursulu instructiunii se vorbésca totu-de-a-un'a adevérulu, si se incungiure chiaru si umbr'a mentiunei. Mai bine se recunósca, cá nu scí cev'a, de cátu se insiéle pre elevii sei; asemenea se aréte in tóte misicárilu sale, in imbracaminte, in vorbele sale s. a. cea mai mare curatienia si ordine, se i- fia curata scól'a si in ordine tóte recuisitele de invetiamentu, se destépte si se marésca in elevii sei sēntiulu esteticu; in tóte lucrárilu si faptele sale se aréte o curatienia morala, si iubire si bunavointia facia de elevii si deaprópele seu, o compatimire simpatica facia de cei nenorociti, — ér' facia de Domnedieu o supunere fiésca. — Déca invetiatoriuulu in modulu acest'a a aretatu cei'a ce e nobilu, bunu, frumosu si dreptu, ér' prin esemplulu seu a si confirmatu tóte acestea, atunci póte se si pretinda dela elevii sei cu tóta strictéti'a, cá totu ce invétia se se nusiésca a si pricépe, petrunde, — cá in imbracamintea loru, in tóte recuisitele loru de invetiamentu si scrisu se fia curatienia si ordine, — ér' in portarea si conversatiunea loru se fia bunacuvintia, — cá facia de colegii sei se fia cu buna-vointia, ér' facia de cei bestráni si facia de superiorii sei cu stima si respectu; si in fine cá tóte lucrárilu loru se se acomodéze intru tóte legei morale. Dar' se nu uite invetiatoriuulu, cumu-cá desi sēntiemintele acestea si au originea in obiectu, respective in idea, representatiune, — cu tóte acestea ele depindu dela gradulu de desvoltare alu individulu singuraticu. De unde apoi urméza, cumu-cá invetiatoriuulu nu póte pretinde, cá unu obiectu, fapta seau intemplanu (d. e. o poesía, istoria, fenomenu) se stērnésca acelea-si sēntieminte, se misíce într'o forma pre toti elevii. In genere fia-care invetiatoriu se incérce a stērní numai astu-feliu de sēntieminte si inca numai in acelu gradu, de care su- capace elevii in urm'a maturitáti loru spirituale. Fortiarea, iritatiunea sēntieminteloru e stricatiósa, e imposibila chiaru; prin acést'a procedura gresita se facu numai mai ne-sēntitori.

8. Si in fine in cultivarea seau desvoltarea facultáti sensitive inca trebuie se grigiésca invetiatoriuulu, cá nu cumu-va se tréca marginele, ci se tiēna o mesura drépta. O iritabilitate prea mare este o adevérata nefericire, si unu morbu corporalu, ce are influentia periculósa si asupra celoru alalte sensatiuni mai spirituali; din contra nesimtierea

seau apat'ia prea mare lipsesce pre omu de bucuriele, cari sunt necesarii pentru conservarea organismului. Sentiemintele unui astu-feliu de omu exundéza si pentru lucrulu celu mai micu; unu atare individu devine spre greutate siesi si si societatii intregi.

Dar' precumu nu este iertatu a potentiá prea tare sensibilitatea chiaru asiá nu este permisu nici a o tēmpí. Mai buna e si aci calea midlocia. — Sensibilitatea copfiloru se tēmpesce prin ace'a déca invetiatoriulu si- bate jocu de sentiemintele loru, le dejosésce, i- tractéza duru, in-umanu, déca nu iea parte in bucur'ia si intristarea loru, déca remáne indiferentu facia de tóte lucrările eleviloru sei. —

J. F. Negrutiu.

Religiunea la poporele primitive.

(Tractatu etnograficu).

Caracteristic'a ce distinge pre omu mai pregnantu de animalu e religiunea. Ce e dreptu diversele concepte si idei religioase precum si desvoltarea loru potemu se le urmarimu pre cale istorica pana in cele mai departate tempuri trecute, si graduatu potemu si apretia diversele faze prin cari au trecut; inceputulu diverselor religii in se pierde in vechimea timpului preistoricu. Cea ce intielegemu astadi sub sistemu religiosu, la poporele primitive nu pote avé locu, nefindu ele capace spre sistemisere, la ce se recere unu gradu ore care-va de civilizatiune si cultura. Imaginatiunea omeniloru la inceputu erá asia de restrinsa si marginita incátu in tote obiectele presupunéu existarea unei poteri secrete, ce are consciinti'a de sine si influintiéza in modu nevediatu si ascunsu asupra sortei fiacarui omu. Ei omenii primitivi seau fora neci o cultura atribuiáu obiectelor esterne, pre cum pietriloru, muntiloru, isvoreloru etc. impresionabilitate, cugetare, avendu chiar' si pasiuni omenesci, seau cu alte cuvinte cea ce ómenii vechi simtiáu si cugetáu despre sine, totu acea atribuiáu si lucrurilor neinsufletite formandu-si in modulu acest'a primele concepte religioase.

Dintre poporele, necivilisate nu numai in anticitate, ci si adi unele eráu mai capabile de progresu si mai abundante in formarea ideiloru religioase, altele mai pucinu capabile seau chiar' fora neci unu feliu de religiune. Calatorii marturisescu cá acelea popore ale Australiei, cari stau pre treapt'a cea mai inferioara a civilizatiunei nu au neci unu feliu de conceptu despre ore care-va religiune. Cafferii si Busimani traescu aproape cá ciurdele de animale vagabundandu dintr'unu locu intr'altulu fora cea mai mica idea religioasa, seau consciintia de o chiamare mai inalta omenésca. Ei nu cugeta despre o fiantia mai inalta decátu cum suntu insisi, n'au ceremonii religioase precum neci idea despre dreptu ori moralu, ci singuru puterea si potestatea este decidiatoria asupra pasiuniloru loru. Iesuitulu Baegert afirma cá popore indigene din Californi'a traescu intre sine fora neci o legatura de ordine morale, dar' se afla intre ei unu feliu de vrajitori. Zulu-Cafferii posedu deja o fabula despre

creatiunea primului omu Onculunculi care fu formatu din o multime de papura dar' acést'a creatiune nu suntu aplicati a o atribui unei fiantie supreme, despre care audindu enarandu-se se revoltara in interiorulu loru cáci nu le dá ploia, ma intrebara despre ubicatiunea acestei fiantie cá se o omore. Acesti omeni credu cá sufletulu le este umbr'a propria. Unii dintre Negrii dupa marturisirea renumitulu calatoriu Livingstone credu cá dupa morte se prefacu in omeni albi.

Fiindu odata poporele primitive de credinti'a, cá obiectele esterne neinsufletite inca au spiritu, simtiescu si suntu conduse chiar' si de pasiuni, usioru au potutu veni la acea idea, cá obiectele acestea au facultate intelectuale, si influintiéza in modu bunu seau reu asupra omeniloru, prin urmare potu si chiar' trebuie se fia adorate de catra omeni (fetisismu). Fetisistii credu cá in obiectulu carui'a se inchináu locuesce ceva putere mai superioara decátu cum suntu ei. Deosebite popore 'si alegu de obiectu alu veneratiunei deosebite obiecte, pote de acelea ce au vediatu in visu seau ce au observatu prima ora dimaneti'a dupa scolare. Atari obiecte se adoráu apoi in ace'a di seau si pre mai multu tempu, pana cându adeca afláu altele de mai mare importantia si dupa imaginatiunea loru cu mai puternica influinti'a asupra sortei si destinatiunei loru. Livingstone enaréza, cá o capetenia de a amacoziloru din tribulu Cafferiloru vediatu odata in mare unu obiectu ce semená cu ancor'a dela naia i-se atitia curiositatea si nu mai decátu demandá unui omu de ai sei cá se franga o bucata din acelu obiectu. Omulu ascultandu de Domnulu seu facú precum i-s'a demandatu, dar' nu preste multu mori, din care cauza stapánulu seu forte s'a intristatu cugetandu cá mortea respectivulu servitoriu a causat'o sentiulu de resbunare a obiectulu din care a frántu o bucata si cá se nu urmeze intemplari mai tragice, scose obiectulu intregu din apa si-lu incepú a-lu adorá si a i-se inchiná cá unei fiantie mai inalte. Acelu amacoza va se dica neci cea mai mica judecata nu-si potú face despre legatur'a dintre efectulu si cauza. Dar' n'avemu se mergenu la poporele primitive si se le criticámu prea aspru pentru fals'a loru credintia, n'avemu se ochimu prin lumea antica fora picu civilizatiune cá se damu de urmele credintiei desierte. Aflase de acestea si in culta Europa chiar' si in presentu. Inca pana adi poporulu nostru e nutritu de idei gresite, de credintia desierta in vrajituri, strigoi, etc. De doritu ar' fi forte tare cá cei chiamati si dintre acestia in prim'a linia cei cari stau in nemidilocita atingere cu poporulu tieranu se sbicueasca cu tota ocaziunea atari idei gresite si pareri false ce adese-ori erumpu in manifestatiuni periculose!

Candu imaginatiunea religioasa stá pre unu gradu atátu de inferioru, incátu ori-caruia obiectu neinsufletitu si fora viétia i se atribue putere Domnedieésca, atunci omulu inca nu a ajunsu la cunoscinti'a puterei si efectulu moralu alu religiunei, pentrucá asupra astoru feliu de lucruri omulu ori-candu 'si pote resbuná si numai pana atunci i-se

dă stancei, arborelui, animalului etc. veneratiunea cuvenita, pana cându acestea implinescu voi'a seau mai bine capriciile omului in stadiulu primitivu alu civilisatiunei. Déca atari idoli nu influintiéza in modu favoritoriu asupra inchinatoriloru, suntu despretiuiti si dati la o parte, batujocuriti, ma chiar, batuti! Se dice, că Ostjaci 'si batú idoliu déca acesti'a nu le implinescu dorintiele!

Dr. S. P. Radu.

(va urmá).

Disciplina scolastica.

Atât'a si de atâtea ori s'a scrisu despre tem'a acést'a încátu, ar' trebui se abdicu de cugetulu de a mai poté scrie ceva nou. Si déca totusi incercu a scrie o facu acést'a in credintia, că stimatii colegi totusi voru affá prelângu unele lucruri cunoscute si ceva nou, ce voru poté folosi spre ajungerea scopulu educatiunei si instructiunei.

Multu tîmpu n'au fostu in chiaru cu conceptulu: „disciplina“ nici chiar' unii din omenii de scóla. Scopulu si midilocele „discipinei scolastice“ lu- definiu dupa diferite pareri si din diferite puncte de vedere. Ma nici astadi nu se unescu parerile referitórie la scopulu si esenti'a acelei'a. Eu de asta data nu vreau se me ocupu cu diferitele pareri si definitiuni, ci me marginescu singuru la unele midiloce ale disciplinei scolastice.

Celu de antâiu midilocu disciplinariu este localulu scólei. Deca scól'a e intr'unu locu potrivit si largu si face o impresiune buna asupr'a visitatoriului, si prin exteriorulu seu, copilulu va intrá asia dicundu cu indoiosiare in curtea acelei'a si o va esaminá cu unu interesu viu. Inaintea copilulu dupa cas'a parintiésca loculu celu de antâiu trebuie se fia scól'a. Dar' numai atunci va trece de atare, deca la prim'a prezentare a copilulu i- va fermecá spiritulu acelu'a. Si cá se se ajunga acestu scopu prelânga frumseti'a si curatieni'a edificiuu scolaru se mai recere, cá si curtea acelei'a se fia curata si destulu de larga, cá se aiba unde se se joce copii.

Copilulu, cându merge prim'a óra la scóla, mai antâiu vede edificiuu si curtea acelei'a. Si deca acestea facu o impresiune buna asupr'a lui, potemu fi securi, că voru frecuentá cu placere scóla.

Din curtea scólei copilulu intra in sal'a de propunere. Deca sal'a e bine arangiata; deca e provediuta cu mobile corespundietorie, cu scaune bune, cu tipuri frumóse pentru intuitiune, deca copilulu cu ocaziunea intrarei in scóla vede curatienia si ordine intru tote, se inchipuesce intr'o beserica, se ample de bucuría si e petrunsu de pietate, care-i dictéza tacere si acést'a este disciplin'a cea adeverata.

Se fia deci si interiorulu scólei cá alu doilea midilocu disciplinariu in consonantia cu exteriorulu aceleia. Mai tare va atrage atentiunea noului ospe tacerea scolariloru mai vechi, cari cu unu surisu dulce si cu o privire amicabile primescu pre noulu conscolariu.

Deca scolarii mai betrani suntu bine educati, adeca suntu dedati la diligintia, ascultare, iubire, reciproca: noii

ospeti mai usioru voru poté fi indreptati pre calea cea adeverata, pentru-cá exemplele atragu.

In atari scóle, in cari s'a incuibatu disciplin'a, diligintia si atentiunea, acestu spiritulu se va legá de fia-care nou venitu scolaru si lu- va indreptá in directiunea acea (Kellner). De acea nesuinti'a nostra principala se fia, cá elevii nostrii mai betrani se fia bine disciplinati, cá noii elevi se veda esemplu bunu.

Cându intra copilulu cu tatalu seu in scóla copiii ceialti i- primescu cu unu „bine ati venitu“ (precum e datin'a). Invetiatoriulu se scóla dela mésa si i- primesce cu o salutare amicala. Tatalu spune, că si-a adusu copilulu, cá se-lu inscrie respective se fia prinitu intre ceialti scolaru. Intîmplanduse inscrierea, invetiatoriu desemna loculu noului scolaru si-lu recomanda in atentiunea celoru-alalti. Acesti'a lu primescu cu unu surisu dulce, dar' tacu cá-ci suntu disciplinati. Noulu scolaru numai se mira, dar' si elu tace, si elu se porta dupa disciplin'a observata, fora de alu fi facutu cineva atentu la ast'a. Exemplulu celoru alalti se lega si de elu. Noulu scolaru abia a intratu in scóla si numai decátu s'a si convinsu, că invetiatoriu e unu omu placutu, si nici decátu nu e „spaim'a“ copiiloru precum audise pre acasa. Incepe deci a se inpretiní cu elu, dar' totu un'a data semtiesce presentia acelu'a, (autoritate) cá-ci altu-cum ceialti scolaru ar' navalf asupr'a lui punendu-i fia-care intrebarea: cum te chiama? Si fiindu-cá nu-lu vede pre invetiatoriu cu armatur'a descrisa pre acasa (batiu, nuaea), se convinge, că tote câte i- s'au spusu suntu esagerari. Ideile, ce si lea facutu despre invetiatoriu incepu a se chiarificá. Copilasiulu se semte atrasu catra acelu'a care la prinitu asia bine, incepe alu iubi pre acelu'a, care va avé se-lu invetie. Si éta, că invetiatoriu si-a cascigatu inaintea novitiulu auctoritatea, fora care este absolute imposibilu a tîné in scóla disciplina adeverata.

„Nu cautá nici odata autoritate si iubire basata pre frica, ci cu atátu mai vîrtosu autoritate si iubire basata pre alipire“. „Acel'a care n'are iubire, n'are anima“. „Fora iubire invetiatoriu e dileriuu scólei“. Din celea citate urméza, că invetiatoriu se se porte cu iubire facia de elevii sei, deca vrea cá se- si cascige iubirea acelu'a. Deca ne amu cascigatu iubirea eleviloru potemu fi securi, cá i- amu cascigatu pentru scóla, cá voru fi atenti si disciplinati, altu-cum nu.

Precum vedemu deci unu midilocu principalu alu disciplinei scolastice este iubirea, prin care ne cascigamu si autoritate. Dar' cá se ne potemu cascigá iubirea copiiloru mai antâiu noi trebuie se ne portamu cu iubire facia de ei, cá-ci precum nu pote conduce orbu pre orbu, asia nu pote dá nici cascigá iubire acelu'a, care nici elu n'are iubire.

Jubirea este midiloculu, prin care potemu cascigá mai usioru anim'a copiiloru, prin care potemu desceptá in elevii nostrii incredere, curagiu si voia de a invetiá. „Fara iubire, dice unu pedagogu, ne potemu inchipuf instructiune cu rezultatu referitoriu la unu scopu mai de aproape: dar'

că se se ajunga scopulu principalu alu educațiunei, petrunderea animei copilului, deșceptarea iubirei, fără care tóta sciinti'a nu pretiuescu o zala, este cu totulu imposibilu".

Trebue se grigimu inse, că iubirea nô-ștra totu-de-a-un'a se fia impreunata cu o anumita strictetia și seriositate. Jubirea sê se estinda asupr'a tuturor copiiloru. La acestu midilocu potinte alu disciplinei scolastice trebue se amintescu că invetiatoriulu trebue se-si iubêsca nu numai elevii, ci și obiectele ce le propune. Wolf tare nimeritu dîce: Jubesce-ti obiectele și elevii; dar' unde se nasce conflictu între acesti doi iubesce-i mai tare pre cesti din urma".

Oă sê se marêsca în novitiu interesulu deșceptatu prin midilócele amintite: invetiatoriulu în vorbirea s'a trebue se fia blându, în procedur'a dreptu și consecuentu.

Premisele precum se véde ne arata starea novitiului dela intrarea lui în curtea pâna cându ajunge în scaunu între ceialalti scolari. Amu ajunsu dar' pâna la punctulu acel'a, cându se încêpe instructiunea. Se vedemu acum cari sunt midilócele disciplinei în sensu strictu luatu, cari lu- léga pre copilu atâtu corporalmente câtu și spiritalmente, cari lu- dedáu la frecuentarea regulata, lu- îndemna la studiare cu diligenția și i- descêpta dorinti'a de a scî. Midilócele acestea suntu: 1. invetiatoriulu și elevii se fia intru tôte punctuosi, 2. elevii dupa ce au intratu în scôla se-si ocupe fia-care loculu și se siêda în tacere, 3. órele sê se încêpa și se se tiêna punctuosu, 4. invetiatoriulu în clase se stêe într'unu locu și se urmarêsca cu ochii pre totu, 5. invetiatoriulu se-si incuragiêze elevii, 6. se-si asiêdie elevii dupa etate și departamente, 7. pedepsele și remuneratiunile, 8. interesarea parintiloru și superioriloru facia de scôla, 9. armoni'a între invetiatori, 10. legile și regulele scolastice, 11. instructiunea corecta și fundamentala, 12. individuantatea invetiatoriului.

Fîndu-că despre unele din acestea midilóce a fostu vorba în fôia nô-ștra me voiu margini numai la vre o cateva aretându ce influentia au asupr'a introducerei unei discipline bune în scôla.

„Esemplele atragu“. Déca invetiatoriulu premérge cu esemplulu bunu, elevii involuntariu lu- voru armá. Déca vomu deci, că elevii nostri totu-de-a-un'a se se presentêze punctuosu la scôla; trebue se ne presentâmu noi punctuosu.

Invetiatoriulu se fia primul, care intra în scôla, și dupa elu se între elevii. Indesiertu le vomu predicâ despre punctuositate déca noi însine nu suntemu punctuosi.

Din contra déca elevii nostri vedu, că la intrarea loru în scôla invetiatoriulu lucra dejá la méșá, și ei sciindu că invetiatoriulu i- ascêpta se voru grabi, că la têmpulu seu se fia punctuosu în scôla. Se intêmpia adeseori, ma de regula, că copii nu vinu de odata la scôla. Unii vinu mai de têmpuriu, altii mai târdiu. Vér'a, tómn'a și primavér'a invetiatoriulu pôte se-i ascêpte în curtea scólei, iérna inse fîndu frigu numai în scôla i- pôte asceptá. Iérn'a deci, cându e silitu a-i primi în scôla, se nu le permita, că se se alérge prin scôla, ci se-i dedêe, că fia-care se-si ocupe

numai decátu loculu și se stêe acolo în tacêre seu se se pregatêsca în linisce.

Scól'a se fia unu locu sântu, unde fia-care se ocupa numai cu sine, atunci e asecuratu disciplin'a.

Déca vremu, că în scôla se fia disciplina buna: trebue se pretendemu ordine și punctuositate stricta. Dar' nu numai în scôla, ci și afara în liberu, că nu cum-va sêntindu-se elevii fara supraveghiare se strice ordinea. E cu multu mai usioru a uitá binele, decátu alu insusi.

Sciimu cu totii ce urmari are ace'a, déca invetiatoriulu se preumbla prin scôla. Unii copii se inoidescu, altii se batu, altii vorbescu, altii pôte i-facu nasu lungu invetiatoriului. Deci că se nu se póta intêmpla atari inconveniente, că se nu se conturbe ordinea și liniscea și că se nu se espuna invetiatoriulu batjocurei unoru copii mai petulanti, se stêe totu-de-a-un'a la méșá, de unde nici cându se nu se departe fara causa. Se-i véda pre toti și se-lu véda toti. „Privirea invetiatoriului se fia urmarita de privirea eleviloru că sórele de planeti.“ Diesterweg. Cu o privire singura se fia în stare a restabilí ordinea și liniscea.

Toti pedagogii pretindu, „că invetiatoriulu se fia întregu sanetosu atâtu corporalmente câtu și spiritalmente“. Si eu subscriu acêș'a pretinsiune, dar' accentuezu, că în deosebi ochiulu invetiatoriului se fia sanetosu. Am cunoscutu unu invetiatoriu schiopu, care prin urmare nu erá întregu, și totusi facea progresu frumosu. Avea ochi buni. Si din contra am cunoscutu invetiatoriu, cu ochi debili, altu-cum invetiatoriu la loculu seu, care adeseori erá espusu risului și insielării din partea eleviloru. Invetiatoriulu fara vedere buna, e că soldatulu fara arma.

Se incuragiamu pre scolarii cei mai debili! Prin ast'a inca promovâmu disciplin'a scolastica adeverata. Sciimu, că nu toti ómenii suntu într-o forma de capacitati. Se intêmpla adeseori, că unii din elevii nostri, si- facu lucrurile cu mai pucinu resultatu decátu ceialalti. Dar' nu negliginti'a e caus'a totu-de-a-un'a precum suntemu aplicati a crêde. Déca pre atari elevi în locu de a-i incuragiá i- rusinâmu: punemu basa la unu reu, care nu numai disgusta pre copilulu respectivu ci infectionêza și disciplin'a.

Se presupunemu d. e. că invetiatoriulu X de câte ori respunde N. totu-de-a-un'a lu- infrunta, pentru-că nu pôte inaintá cu cei mai mai capacitati. Conscolarii bietului N. sciindu lucrulu, abiá ascêpta că se respunda, că-ci atunci potu rîde un'a buna. Si lucrulu acêș'a se intêmpla în tôte scólele, unde invetiatoriulu nu e asiá precum ar' trebui se fia. Bietulu N. se supera. Nu invétia cu voia, că-ci si asiá scie, că e obiectu de risu inaintea conscolariloru sei. Lu urêșce pre invetiatoriu, urêșce scól'a și pre conscolarii sei. Ur'a ast'a o duce și în viétia. De alta parte în scôla cu astu-feliu de ocațiuni se conturba liniscea și disciplin'a.

Din contra déca invetiatoriulu nu-si permite nici siesi nici eleviloru astu-feliu de lucruri, ci se nesuêșce din tôte poterile, că cei mai debili se nu fia de risu inaintea celoru mai capacitati, nesuinti'a acêș'a vá avé o influentia salutaria

nu numai asupra disciplinei, ci mai cu seamă asupra elevului mai debil, care astu-fel se simte animat, și pre care lu- casciga pentru știința și pentru școală. Se ne aducem aminte de cuvintele Mântuitorului: „Lasăți copiii să vină la mine . . .”. Pre cei mai debili se-i redicăm la noi; se-i încurajăm pre totu pasul și vom vedea că și ei vor deveni tari.

Ordinarea copiilor după etate și departamente încă are o influență mare asupra disciplinei școlare.

Legile școlare dispun, că într-o școală sub unu invetatoriu se fia în 6 departamente dela 60—80 copii și prin urmare elevii sunt de 6—12 ani. Și acum deca i- vom lăsa pre copii de etate diferită să se se aședie unde vreau, fără de a observă ore-care ordine, ne potemu închipui ce chaos se va nasce. Fia-care și- poate aduce aminte din copilaria sa, că au avutu se sieda lângă vreunu bătrân, cu mare auctoritate (după putere), care cu dat'a ocaziune a aretat, că e mai mare și mai tare.

Mi- aduc și eu tare bine aminte, că unu atare prea iubitu și prea respectatu conscolariu, fiindu că l'am spus că elu a facutu larma, în presentia invetatoriului mi-a șoptitu, că am se o capetu. Sub intrăga or'a am statu nemisecat în scaun, dar' pentru ace'a n'am auditu nimicu din câte a vorbitu invetatoriului, nu că-ai cugetăm totu la promisiunea vecinului.

Dar' din ace'a, că nu se ordineză copiii după etate se mai nascu și alte rele. Știm, că cei mai înaintati în etate sunt mai cu minte și mai vicleni. Deca comitu erorea, conturba liniștea și asiă disciplin'a, de regula se scotu și punu vin'a pre alții mai mici. Acești'a apoi, deca invetatoriului nu e destul de precaut, și capeta porțiunea. Deca spunu adevărul, capeta dela cei mai mari, deca nu o spunu, capeta dela invetatoriu.

Ordinarea după clase e momentosa și altu-cum, că-ai deca unu invetatoriu are se conduca 4—6 clase, și deca nu desēmna locul fia-carei clasi respective a fia-carui școlariu se nasce o disordine mare. În atare clase nici vorba nu poate fi de disciplină.

De ace'a este de lipsa a separă departamentele. Sunt departamente, prin urmare trebuie departite. Clășile respective departamentele trebuie instruate separat, asiă că până cându invetatoriului se ocupa cu unulu seau două departamente, celealalte se aiba ceva ocupațiune în liniștea altu-cum se strica ordinea, se conturba disciplin'a. La noi se întielege că ast'a nu se poate. Au cum se voru separă după departamente 60—80 copii, cându în școală abiă sunt 3—4 scaune rele? Cum se voru separă fetele de fetiori? Apoi se te mai miri deca intrându în celea mai multe școle a noastre observi cea mai mare disordine. Ori se vedi atare școală, ori unu caru cu nuntasi. N'ar' strică deci deca cei chemati cu ocaziunea edificării școleror respective la mobilarea acelor'a ar' fi cu atentiune la celea dișe.

Ar' fi se vorbescu ceva despre pedepse și remuneratiuni că despre mijloce disciplinare, dar' despre acestea s'a scrisu pre largu în fôia noastră.

Se amintim ceva despre armonia dintre invetatori. Noi puține școle avem cu 2 seau mai multi invetatori. Personalulu didacticu stă din directoru, care de regula propune religiunea și din invetatoriu. Fia-care întielege, cătu folosese causei, deca invetatorii seau invetatoriulu cu directorulu traiescu în armonia. O întielege și ace'a, deca invetatoriulu nu respecteza pre colegulu, deca lu- scapa gur'a de pronunția chiar' cuvinte deșositoria pentru colegulu seu, ce urmari rele are pentru instructiune și educatiune.

Ce bine poti acceptă acolo unde d. e. directorulu nu se șfiesce a erupe înainte copiloru cu cuvintele: „ce poruncese invetatoriulu? seau face invetatoriulu ast'a? Dar' destul atât'a, că armonia și ăr' armonia.

Despre legile și regulele școlare, fiindu-că în școl'a poporala nu poate fi vorba despre legi seau regule tiparite și publicate la începutulu anulu fia destul atât'a, că acelea le comunica invetatoriulu ocaziionalmente și pretinde observarea stricta a acelor'a.

Și acum închiaiu articlu și altu-cum căm lungu cu următoriele cuvinte alui Diesterweg:

„Instructiunea este celu mai însemnatu mijlocu disciplinariu. Instructiunea trebuie se încateneze, se fărnece și se redica spiritulu copilului, încatu chiar' prin ace'a se lu- padeșca de portare rea și se-lu dedee spre moralitate. Regulele disciplinari numai după aceștea urmēza. Impartirea corecta a obiectelor de invetiamentu îndulcesce, atrage și rapesece spiritulu. Unde ast'a nu e, acolo nu elevii, ci invetatoriulu e de vina. Batai'a nu are influența farmecatoria științii'a înse are.

Invetatoriulu adevăratu e și bunu disciplinariu. Cine se precēpe la instructiune se precēpe și la disciplinare. Cine instruēza bine, disciplinēza bine. Invetatoriulu bunu ia în consideratiune atentiunea, diligența, iubirea de știința, puterea, facultatea vorbirei, activitatea, predominarea, cu unu cuvântu toate puterile copilului nu numai spre cultivarea abilității întieșuale ci și a ânimei și a tariei caracterului. Invetatoriulu trebuie se lu- regulēze, îndrepte, disciplinēze atâtu în esteriuru, cătu și în interiuru. **P. Ungureanu.**

Unu ôșpe americanu.

(Continuare din Nr. 20).

Un'a dintre causele, ce au contribuitu mai multu la generalizarea fumatului, poate că a fostu chiar' asprimea mesurilor luate la începutu pentru contenirea lui; căci asiă e omulu: ori-ce lucru proibitu lu- atrage cu mai multa putere decâtu celu permis, seau chiar' impusu.

Êca ce s'a întemplat bun-ora și la aducerea cartofilor în Europ'a:

Acî guvernele și- puneau toate silintiele, că se îndēmne poporul la cultivarea acestei plânti folositoare. Monarhi că Josifu II alu Austriei, Friedericu II alu Prusiei, și Ludovicu XVI alu Franciei erău mari protectori ai culturai cartofilor. Cu toate acestea nimicu nu potea face că poporul francesu se se familiariseze cu plântarea lor; și acest'a numai din cauza, că i se pareă ceva impusu. În fine tresari francesului Parmentier una idee nimerita, de-a face pre francesi se se apuce de cultivarea lor. Basatu

pre dicatorea: *nitimur in vetitum semper, cupimusque negata*, densulu luă cu arenda unu locu fôrte intinsu în giurulu Parisului, si-lu plantă totu cu cartofi. Puse paditori armati si le ordonă cu asprime se veghieze, că nu cum-va se rupe cine-va una flóre, seau se scóta chiar' vre-unu cartofu; de óre-ce cartofii ar' fi dícea elu una mancare nobila menita numai pentru regi si pentru ómeni de conditione inalta, ér' nu pentru poporulu de réndu. Prohibitíunea seau oprírea acést'a avú efectulu doritu; ea desceptá in poporu pre una parte curiositatea, ér' pre de alt'a invidi'a, si fia-care începú a resoná si a-sí dice: pentru-ce se aiba numai boierii privilegiulu de-a mânca una bucatá gustósa si sanetósa? Pazitorii lui Parmentier veghiáu diu'a in adeveru, dar' nópte'a dormíau! ér' multínea, împinsa de curiositate si invidia, se furisiá si scotea cuiburi întregi de cartofi. Astu-feliu ajunsse poporulu a-le cunósce gustulu, si cultivarea cartofiloru începú a luá întindere din ce in ce mai mare la francesi. Dar' se ne întórcemu la tabacu.

Pre cum odinóira trasulu pre nasu, totu astu-feliu si-a cuceritu in cele din urma si fumatululu loculu seu de onóre nu numai in colib'a muncitorului, si in modestulu cabinetu de studiu alu omului de scientia, ci chiar' in casele diplomatiloru si in palatele domnitoriloru.

Cá se nu vorbimú despre cei ce suntu in viétia, notámú numai, cá Napoleonu III buna-óra n'avú sémenu in cea ce privesce fumatululu. Ér' rolulu tabachiereloru de odinóira l'a luatu pip'a in variele ei forme si marimi. Pre pipele de porcelanu ale soldatiloru vedeai depinse portretele comandantiloru loru seau ale altoru generali celebri; in cabinetele eruditiloru aflai pipe, ce portáu imagini de prin mitologi'a anticeloru popore, seau portretulu unui vechiu filosofu; chiar' capo d'opere de ale unui Rafaelu si Corregio se copiáu pre ele; ér' reliefurile pre pipele de spuma a-le magnatiloru ungueresci erau adese ori clasice. Periodulu de înflorire alu acestui aparatulu de fumatu durá cam pana la anulu 1830; caci pana atunci cigar'a potemu dice ca erá introdusa numai in Spani'a si Portugali'a, pre cându in cele alalte state figurá si erá considerata numai cá unu luxu deosebitu. Dela 1830 incoci inse începú cigar'a incetu cu încetulu a luá loculu vechiului aparatulu de fumatu si in cele alalte párti ale Europei; astu-feliu încátu, déca invetiati, studentii, si soldatii n'ar' tiené cu tari'a la scump'a loru pipa, acést'a ar' fi amenintata a disparé cu totulu, cedandu cigarei întregu imperiulu fumatululu.

Vorbimú despre fumatululu cu pip'a ne reamintimú, cá la anulu 1873 aparú in diuariulu *Trompel'a carpatiloru* din 4/10 Februariu unu articulu, in care fericitululu Cesar Bolliacu afirmá si sustieneá fora reserva, ca vechii Daci inca ar' fi practícatu fumatululu cu acestu aparatulu. Spre întarírea asertiunei sale, pretinsulu archeologu se provocá între altele la faptululu, ca printre unele vase si cioburi antice densulu gesise in trei localitati diferite ale tierci si trei pipe de lutu, cari dupa ideea s'a ar' fi fostu de provenintia pre-istorica, adéca din ainte de cucerirea Daciei prin Traianu.

Nu se póte negá, ca printre diversele obiecte antice s'au aflatu nu numai in Romani'a, ci in mai multe parti ale Europei si pipe de deosebite forme si marimi, si inca unele de lutu, altele de fieru si érasí altele de bronzu. La anulu 1854 buna óra s'a gasitu una pipa de fieru sub trunchiulu unui stejariu vechiu in Elveti'a; totu acolo la

una adêncime de patru-spre-diece picíore s'a gasitu alt'a de lutu avêndu una forma cu totulu originala, si alte mai multe. Cu tóte acestea celebrulu archeologu elvetianu Troyonu, desi recunósce anticitatea acestoru obiecte, e de parere, cá ele n'ar' fi servitu in anticitate decátu de jucarii pentru copii, ér' nici decátu cá aparate pentru fumatu. Si prin Germani'a se gasescu pipe de lutu, ér' eruditulu Kefersteín, pentru cá se póta esplicá întrebuintiarea loru, se nevoiesce a aretá, cá inca din epocele stravechí Celtii din Irlandi'a ar' fi statu in legatura cu Americ'a, de unde a venitu la noi atâtu tabaculu câtu si pip'a. Altu archeologu D. Wilson, din numerocele pipe gasite in Irlandi'a, conchide, ca poporele celte ar' fi practícatu in adeveru fumatululu cu pip'a deja in ainte de aducerea tabacului diu coci de oceanu, dar' ca, negresitu, in loculu tabacului se fumáu alte plante — dice domni'a s'a.

In fine tote acestea nu suntu decátu conjecturi daunacióse, si in totu casulu voimú considerá cá mai adeverata parerea abatelui lui Cochetu, care ocupandu-se fôrte seriosu si teineticu cu anticitatele din Normadi'a inca gasí pipe de lutu intr'unu cimiteriu romanu; inse cu tóte acestea abatele archeologu dice, cá acelea nu potu fi mai vechi decátu din seclulu XVII, adéca din timpululu, pre cându dupa cum am vediutu, preotínea si autoritatele civile din deosebitele state europene, se opuneáu cu energia contra latírei fumatululu de tabacu. Parerea abatelui Cochetu se coroboréza prin faptululu, ca nici unulu din vechii scriitori, cari tractéza despre anticetele popore a-le Europei, nu raportéza ca vre-unulu dintr'acelea ar' fi întrebuintiatu pip'a cá aparatulu pentru fumatu. Er' déca unele pipe gasite suntu in adeveru antice, se póte prea bine cá ele se fi servitu cá jucarii copílaresci, pre cum opinéza Troyon, seau se fi servitu spre nisce scopuri, a-le caroru cunoscentia n'a strabatutu pana la noi, nici intr'unu casu inse pentru fumatu. De almintrea astadi este Spani'a tíer'a, unde usulu fumatululu i-lu aflamú mai generalisatu de cátu ori unde; caci acolo fuméza, cum am dice, tóta lumea, barbati si femei. In franci'a femeile nu fuméza de locu; ér' pre una englesa ar' cuprinde-o fiori chiar' si candu s'ar' gandí numai la un'a cá acést'a. Damele rusesci fuméza aprópe tóte cu cigar'a, desi numai in casa; ér' románcele din regatu nu lipsescu a-le imitá, si ah, reu le mai sta.

Ce privesce efectele tabacului asupr'a sanetatei, suntemu departe de-a-le laudá; ma din contra, recuoscemu otrav'a narcotica ce o contíene, si nu potemu decátu felicitá pre toti acei'a cari nu s'au deprinsu cu ea, mai alesu cá pre lángá altele, efectele desastrose a-le tabacului se estíndu si asupr'a pungei decându cu monopofurile. Cu tóte acestea s'ar' potea afirmá fora temere de contradicere, cá suntu ómeni, pre cari împiedecandu-i dela acést'a deprindere pacínica, i-ai lipsí de unículu midílocu de distractiune, déca nu chiar' consolare, si cari din inaltíarea si resfirarea fumatululu ce-lu espira, ar' fi in stare se-ti desfasiore frumóse si interesante locutiuni. Toti acestia suntemu siguri — s'ar' grabí a reflectá si a se uní cu acelu filosofu, care sfatuitu de medicu se se conténésca dela usulu cafelei, caci ar' contíené otrava narcotica, respunse: „E bine déca e otrava, trebue se lucreze fôrte incetu, caci de 70 de ani me indeletnicescu deja cu ea, si de acea voimú continuá si de aci inainte 1)“.

1) Afora de trasulu pre nasu si fumatu, tabaculu se mai întrebuintéza si in altu modu, de care ne abstíenemu inse de-a vorbí.